

העותרים:

לבאד אבו עפאש ואח'
ע"י ב"כ עוה"ד נסרין עליאן ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
ת"ד 53262 ירושלים 9153102
טלפון 02-6521218 פקס: 02-6521219

- נגד -

המשיבים:

1. מפקד פיקוד העורף
2. שר הביטחון
ע"י פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים

3. המועצה האזורית נווה מדבר

4. המועצה האזורית אל-קסום
ע"י עו"ד חן אביטן ואח'
רח' הנרייטה סולד 8ב', באר שבע 84894
טל: 08-6655655 פקס: 08-66556

תגובת העותרים להודעה המעדכנת מטעם המשיבים 1-2

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 22.2.2017, העותרים מתכבדים להגיש את תגובתם להודעות המעדכנות מטעם המשיבים 1-2 מיום 12.1.2017 ומיום 21.2.2017 (להלן: "ההודעות"), כדלקמן:

1. בפסק דין חלקי בעתירה מיום 20.7.2014 נדרשו המשיבים להגיש התייחסותם "לבקשת העותרים לפיה יוצא צו על תנאי המורה למשיבים לבוא וליתן טעם מדוע לא ייקבעו ויפורסמו הנחיות ברורות ושוויוניות, יינתנו הוראות בהתאם לרשויות המקומיות הרלוונטיות וייקבע לוח זמנים לביצוען, לעניין הקמתם של מרחבים מוגנים ואמצעי הגנה מתאימים בכפרים, וזאת באופן שמקיים את הזכות להגנה על חייהם ועל שלמות גופם של תושבי הכפרים" (סעיף 10 לפסק הדין). בהחלטת בית המשפט הנכבד מיום 21.8.2014 נדרשו המשיבים להתייחס בתגובתם גם "לאופן יישומו של סעיף 11 להחלטה 1897 של הממשלה ה-33 "צעדים לחיזוק העורף כתוצאה מהצרכים הנובעים ממבצע 'צוק איתן'" (24.7.2014) וכן להודעות שונות שפורסמו באמצעי התקשורת על ידי משרדי ממשלה שונים באשר למיגון אתרים ואוכלוסיות שונים". להחלטות אלה לא ניתן כל מענה בהודעות המשיבים עד כה.

2. ביום 9.3.2015 הגישו המשיבים 1-2 הודעה מעדכנת מטעמם ובה הודיעו אודות התוכנית לשיפור מיגון האוכלוסייה הבדואית בנגב (להלן: "התוכנית"). העותרים הגיבו להודעה זו ביום 12.4.2015, וטענו כי אין בתוכנית התייחסות לטענת אפליית הכפרים והתושבים לעומת אוכלוסיות ואתרים אחרים בסוגיית אספקת אמצעי מיגון. עוד טענו העותרים כי אין בה כל חידוש מעבר למה שנכתב על ידי המשיבים בתגובתם הראשונית לעתירה מיום 17.7.2014 ובדיון שהתקיים באותו יום. כמו כן אין בה התייחסות לבקשת העותרים לקביעת נוהל קבוע ושוויוני לעניין הקמת מרחבים מוגנים בכפרים. העותרים פירטו בהרחבה את טענותיהם, ביחס לשלושת השיקולים המרכזים שהובאו במסגרת גיבוש התוכנית (רמת הסיכון, פערי המיגון ושיקולי תקציב), והן לגבי פרטי התוכנית עצמה, שאינה כוללת הקמת מערך מרחבי מיגון פיזיים, אלא עיקרה בהכשרות מקצועיות ברשויות הבדואיות, תכנית אימונים מתאימה בפיקוד העורף ורשת החירום הלאומית, שינוי ארגוני בגדוד הבדואי, הכנסת מערכת GIS לכפרים המוכרים, הכשרת והקמת יחידות סיוע עצמי (סע"ר), שיפורים במערך התרעה הקיים, הקמת מחסני חירום מרחביים על בסיס שקי חול בשילוב עם גלילי בטון (רעיון שבינתיים נראה שהוזנח ובמקומו מציעה המדינה להסתתר בחפירה או בשוחה), והכל בהתאם לשיקולים מקצועיים. בנוסף ניתן יהיה להציב סוללות כיפת ברזל בהתאם לשיקול דעתם של המשיבים.

3. בהחלטה מיום 6.7.2015 הציע בית המשפט למדינה לשקול להציב אמצעי מיגון ליד מקומות ציבוריים כמו בתי ספר ומרפאות בכפרים הלא מוכרים: "הצענו למשיבי המדינה לשקול, בהמשך למדיניותם העקרונית, להציב אמצעי מיגון הנמצאים כיום בידי פיקוד העורף ליד מקומות ציבוריים כמו בתי ספר ומרפאות בפזורה הבדואית בה עסקינן. לדבר זה תיתכן חשיבות ציבורית לשם תיקוף נראה לעין של מדיניות המדינה בהקשר המיגון, ולצד זאת כמובן חשיבות מעשית בעת חרום ככל שתהא חלילה פגיעה במקום ציבורי כזה, שמטבעו מצויים בו בשעות הפעילות אנשים לא מעטים. ככל שניתן לשתף בכך, במקומות הרלבנטיים, את המועצות האזוריות (משיבות 3-4) מה טוב, אך עיקר הפניה היא אל המדינה. ערים אנו לטיעונים שהשמיע בא כוח המדינה, אך עסקינן בשאלה של איזונים ומבקשים אנו כי הצעתנו תידון בכבוד ראשי".

4. המדינה בחרה שלא להיענות להצעת בית המשפט הנכבד, כפי שפירטה בהודעתה מיום 17.12.2015. העותרים הגישו את תגובתם ב-31.12.2015, והדגישו כי אין בהודעת המדינה היענות להצעת בית המשפט להצבת מיגון לא בשעת שגרה ולא בשעת חירום, ואין בה כל תוספת או חידוש משמעותי מעבר למה שנאמר ונכתב על ידי המשיבים בתגובתם מיום 17.7.2014.

5. בעקבות הדיון שהתקיים ב-13.3.2016 ניתנה החלטה מבית המשפט: "עיינו בהודעה ובתגובות שניתנו מאז החלטתנו מ-6.7.15 ושמענו את הצדדים, ולנגד עינינו גם התכנית לשיפור מיגון האוכלוסייה הבדואית של פיקוד העורף מ-22.1.15, שצורפה בעבר על-ידי המשיבים. הבינונו שחל שיפור במובן של אמצעי ההתראה הקולקטיביים בטלפונים הניידים לעניין יציאת טילים, וכן יש בתוככי המועצות האזוריות המשיבות 3-4 במרכזי שירותים אמצעי מיגון, וגם ממ"דים מסוימים. אנו ממקדים מבטנו

במיגוניות במרכזי שירותים שמחוץ לתחום המועצות האזוריות, קרי בפזורה, במבנים יבילים של בתי ספר ומרפאות. במקומות אלה – לשיטת המועצות האזוריות 19 במספר – אין אמצעי מיגון העשויים לסייע בשעת צורך לבאים לבתי הספר ולמרפאות הללו, המצויים ביבילים כאמור. לדברי משיבי המדינה ישנם לא מעט ישובים בארץ שאינם שונים בהקשר זה מן הפזורה הבדואית ובהם מצב דומה. העותרים טוענים להפליה במובן זה שלשיטתם מרבית המקומות הלא מוגנים הם בישובים ערביים. נבקש הודעה משלימה מטעם המשיבים בתוך 60 יום ובה פירוט המצב הכללי של הישובים חסרי המיגון בטווחים הרלבנטיים (0-40), תוך התייחסות ספציפית לאפשרויות מיגון ב-19 מרכזי השירות שבהם מבני ציבור יבילים כאמור. (הדגשה אינה במקור נ.ע).

6. ב-12.1.2017 הגישו המשיבים 1-2 הודעה נוספת מטעמם (להלן: "הודעה נוספת"), ובה ציינו כי הן בישובים יהודיים והן בישובים בדואיים המצויים בטווח של 15-40 ק"מ מרצועת עזה קיימים פערי מיגון משמעותיים. עוד הוסיפו, כי עמדתו המקצועית של פיקוד העורף היא שאין מקום להציב אמצעי מיגון בישובים הבדואים, וכי במצב של העדר מיגון יש לציית להנחיות התגוננות, בשכיבה על הקרקע הסתתרות בחפירה או בשוחה כפי שאף מצוין בפנקס התגוננות לחייל.

7. ביום 15.1.2017 ניתנה החלטתו של כב' המשנה לנשיאה השופט רונישטיין, במסגרתה קבע כדלקמן: "עד 25.1.17 יודעו משיבי המדינה אם ניתן לחלק "פנקסי כיס" גם לאוכלוסיה האזרחית הרלבנטית, בעברית ובערבית, בדומה – בשינויים המחויבים – לאלה הניתנים לחיילים מש/1. כן יפורט מהן הדרכים בכלל שבהן מופצות ההנחיה לאוכלוסיה האזרחית." בהתאם להחלטה זו הגישו המשיבים 1-2 הודעה נוספת מטעמם ביום 21.2.2017 ובה הם נענים להצעת בית המשפט ומפרטים את אופן חלוקת פנקס הכיס לאוכלוסייה הבדואית בדרום.

תגובת העותרים

8. העותרים יטענו כי בהודעות הנוספות של המשיבות אין שום חידוש ושום מענה פיזי למרחבים מוגנים בכל הכפרים הבדוויים הלא מוכרים בנגב, זאת בניגוד לקבוצת השוויון שלהם הכפרים והמושבנים הצמודים להם. אין בכך אף שום מענה לסעד השני של העתירה לקביעת נוהל שוויוני להקמת מרחבים מוגנים.

9. בלי לזלזל בחשיבות של הגברת המודעות אצל התושבים לדרכי התנהגות בעת חירום, בביצוע קמפיינים וחלוקת פליירים ומדריכי כיס, הרי שאין בדברים הללו לבדם כדי למלא אחר חובתה של המדינה לנקוט צעדים פוזיטיביים להגנה על הזכות לחיים.

10. בית משפט נכבד זה ביקש בהחלטתו בעקבות הדיון האחרון מן המשיבים לפרט לגבי רמת המיגון בישובים בטווח הירי 0-40 מרצועת עזה, שהינו טווח רמת הסיכון הגבוה ביותר, שכן 94% מהרקטות שוגרו עד לטווח זה במלחמה האחרונה. מתוך 100 אלף האזרחים שחיים בכפרים המוכרים והלא מוכרים בנגב ישנם למעלה מ-20,000 שחיים בשבעה כפרים לא מוכרים אשר נמצאים בטווח קטן מ-40 ק"מ מרצועת עזה: א-סר (שנמצא בסמוך לבית כלא באר שבע), אל-מקמיאן, עווג'אן, מסעדיה, דחיה, ח'רבת זבאלה ואם אלנמליה. **כפרים אלה אינם ממוגנים כלל, והתוכנית המוצגת על ידי המשיבים אינה מתייחסת כלל למרחבים מוגנים בכפרים אלה.**

11. המשיבים ציינו בהודעת מיום 9.5.2015, כי: "רק 3.6% מכלל הרקטות שנפלו ברחבי הארץ במהלך מבצע צוק איתן נפלו בשטחים שבהם מתגוררים תושבי הפזורה" (סעיף 24 להודעה). אלא שאחוז הזה הספיק כדי להביא לאובדן חיי אדם ולפציעות קשות בקרב תושבי הכפרים. היינו, גם אם אחוז הנפילות היה קטן יותר בשטח הכפרים הלאמוכרים, התוצאה קטלנית וקשה מנשוא.

12. חשוב להדגיש, כי התוכנית עצמה אינה ברורה דיה ואין בה לספק הגנה אמיתית. וודאי שהיא אינה נוהל שוויוני וברור להקמת מרחבי מיגון ואמצעי הגנה מפני נפילת טילים, כפי שפורט בהרחבה בתגובת העותרים מיום 12.4.2015.

13. הסעד שנדרש בעתירה הינו נוהל שוויוני להקמה ולחלוקה "של מרחבים מוגנים ואמצעי הגנה מתאימים בכפרים, וזאת באופן שמקיים את הזכות להגנה על חייהם ועל שלמות גופם של תושבי הכפרים". אמצעי המיגון שמציבה המדינה הינם מוגוונים ואינם מצטמצמים אך ורק להצבת מיגוניות. קיימים גם גדרות מיגון, גלילי בטון וכו'. על רקע חוות הדעת המקצועית שטוענת שהצבת מיגוניות הינה מסוכנת יותר, מדוע אין המדינה מספקת מרחבי מיגון אחר מותאמים לצרכי החברה הבדואית.

14. נחזור ונזכיר, כי כ-119 מיגוניות הוצבו לטובת מהגרי העבודה אשר עבדו בשדות בהעדר כל אלטרנטיבת מיגון פיזית אחרת (ר' סעיף 5 לתגובת העותרים מיום 12.4.2015). נוסף לכך משרד החקלאות פרסם ב-3.11.2014 נוהל רכישת מיגוניות לרפתות בטווח 0-40 ק"מ. הרקע לנוהל: "הצוות החליט לתת תמיכה לרכישת מיגוניות לרפתות באזור 0-40 ק"מ מרצועת עזה, לאחר שבמהלך מבצע 'צוק איתן' הסתמן מחסור בפתרונות מיגון לרפתות, ועל מנת לאפשר לרפתנים עבודה סדירה ולהפחית את חששם לפגיעה. הוקצו סך של 700,000 ₪ במונחי מענק למתן התמיכה לרכישת המיגוניות". **אם כן, על מנת למגן פיזית את מהגרי העבודה ואת הרפתנים נמצאו האמצעים והיכולת, אך לא כך לגבי אזרחיה הערבים של המדינה בכפרים הלא מוכרים.**

מצ"ב "העתק מנוהל רכישת מיגוניות לרפתות בטווח 0-40 ק"מ מרצועת עזה במסגרת הסכם ייעול ענף הבקר לחלב" מסומן א'.

15. להלן פירוט טענות העותרים לנקודות נוספות שהעלו המשיבים 1-2 בהודעה הנוספת מטעמם:

א. המשיבים טוענים, כי בישובים היהודים שמצויים בטווח 15-40 ק"מ מגבול רצועת עזה קיים פער מיגון שנע בין אחוזים בודדים לעשרות אחוזים (סעיפים 8-9 להודעה הנוספת מיום 12.1.2017). עוד טוענים המשיבים, שהעדר מיגון למוסדות חינוך ומרפאות קיים גם בישובים היהודים "חלקם חסרי מיגון לחלוטין, וחלקם באופן חלקי - אשר לא הוצבו מיגוניות בסמוך אליהם" (סעיף 10 להודעה הנוספת). בלי לכנס לפירוט האחוזים שנותרו בעלומים, בכפרים הלא מוכרים שנמצאים באותו טווח ירי אין מדובר בפער מיגון אלא בהעדר מיגון מוחלט, כולל בכל המוסדות הציבוריים, החינוכיים הרפואיים. בעוד הוקמו מרחבי מיגון בישובים היהודים לא נעשה ולו צעד אחד לגבי הכפרים הלא מוכרים שנמצאים באותו טווח ירי. מה זו אם לא אפליה גנרית על רקע לאום.

ב. המשיבים מודיעים עוד, כי בטווח ירי בין 15-40 ק"מ הסכנה הטמונה לישובים היהודים גדולה יותר מישובים וכפרים ערבים שאינם מוכרים (סעיף 9 להודעה הנוספת). טענה זו מוטב שלא הייתה עולה כלל. אמצעי הלחימה של הארגונים ברצועת עזה אינם מהאמצעים המדויקים והחדשניים וטווח סטייתם גדול באופן שאינו מוציא את הכפרים הבדואים מכלל סכנה או מקטין את הסכנה שטמונה להם בהיותם ממוקמים גיאוגרפית באותו טווח ירי וליד אותם ישובים יהודים.

ג. המשיבים טוענים עוד, שאין להציב מיגוניות בסמוך למוסדות חינוך שכן אלה אינן מהוות תחליף למיגון תקני אלא לשהייה ארעית (סעיף 11 להודעה הנוספת). אם זו היא העמדה המקצועית לגבי מיגוניות, אזי חובה על המשיבים במצב דברים הנוכחי להציע פתרונות אחרים למרחבים מוגנים בהתבסס על השיקולים המקצועיים שבידם. יתרה מכך, תוצאת מדיניות זו הינה שלילדים היהודים במוסדות החינוך בטווח ירי של 15-40 ק"מ יש מיגון במוסדות החינוך שלהם וגם בדרכם אליהם, בעוד שלילדים הערבים בכפרים הלא מוכרים אין כלל מיגון לא במוסדות החינוך ולא בדרכם אליהם. אי הצבת מיגוניות בעת מלחמה ואי הצעת פתרון חלופי אחר בשעת שגרה למרחבים מוגנים, אינם אלא התנערות מאחריות המדינה ומחובתה לשמירה על הזכות לחיים של הילדים הבדואים בנגב.

ד. עוד מציעה המדינה, כי תושבי הכפרים הלא מוכרים בטווח הירי 0-40 ק"מ יזכו למיגון בתוך 33 המרפאות הממוגנות בצורה כלשהי בכפרים המוכרים שסמוכים להם (סעיף 14 להודעה הנוספת). טענה זו מנוגדת בתכלית לטענה אחרת של המדינה, כי בטווח ירי זה אין די זמן להתריע אף בפני תושבים המתגוררים בישובים יהודים שעליהם להגיע לאזור מוגן, (ראה סעיף להודעה הנוספת). אם כך לגבי תושב שמתגורר בתוך אותו ישוב, הכיצד המדינה מצפה שתושבים הבדואים מחוץ לכפרים והישובים המוכרים יגיעו לאזורי המיגון?

ה. עוד מציינת המדינה בהודעתה הנוספת כי אמנם בכפרים המוכרים ישנה מידה של מיגון במוסדות הציבורים ואף לאחוזים לא מבוטלים מן התושבים, ואולם בכפרים הלא מוכרים אין שום מיגון משום שהתושבים "לא בנו לעצמם ממ"דים" (סעיף 12 להודעה הנוספת). **אמירה כזו אינה אלא לעג לרש**. הרי המדינה אינה מאפשרת בניה מוצקה כלשהי בכפרים הלא מוכרים ונגד מבנים ארעיים, כל שכן מבני בטון, ניתנים צווי הריסה ובמקרים רבים הם אף נהרסים.

לאור כל האמור לעיל, בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן צו על תנאי ולקבוע את העתירה לדיון.

16 מרץ 2017

נסרין עליאן, עו"ד

ב"כ העותרים